

NACIONALINIS NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ FORUMAS 2018

Kiekvieno žmogaus teisė pačiam rinktis ir gauti kokybiškas viešąsias paslaugas

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

2019 m. sausio 2 d., Vilnius

2018 metų gruodžio 10 dieną vykusio Nacionalinio nevyriausybinių organizacijų (NVO) forumo pagrindinė tema – viešųjų paslaugų teikimo perdavimas nevyriausybinėms organizacijoms. Forumo metu buvo pristatyti įvairių tyrimų rezultatai bei vyko diskusija, ar visose savivaldybėse iki 2020 įmanoma pasiekti, kad bent 15% viešųjų paslaugų būtų teikiamos nepriklausomų subjektų. Renginyje dalyvavo valstybės ir savivaldybių politikai, valstybės tarnautojai ir pilietinės visuomenės atstovai, besidomintys skaidrumu viešojoje politikoje ir kokybiškų bei inovatyvių viešųjų paslaugų teikimo galimybėmis iš visų Lietuvos savivaldybių bei centrinės valdžios institucijų.

Vadovaudamasis Nacionalinės pažangos programos rodikliu, kuriuo siekiama, jog iki 2020 bent 15% asignavimų valdytojų finansuojamų viešųjų paslaugų būtų teikiamos ne pačių asignavimų valdytojų valdomų įstaigų, o paslaugos viešųjų pirkimų ar projektų atrankos konkurso būdu būtų teikiamos nepriklausomų subjektų (pvz. NVO), Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras nuo 2015 metų vykdo Lietuvos savivaldybių teikiamų viešųjų paslaugų analizę ir kasmet skaičiuoja kiekvienos savivaldybės viešųjų paslaugų perdavimo procentines dalis.

[Nacionalinės pažangos programa](#) (2012-2012, Patvirtinta LR Vyriausybės 2012.11.28, Nr. 1482)

5.3 tikslas. Gerinti paslaugų kokybę ir didinti jų prieinamumą visuomenei

Viešojo valdymo institucijos nėra pakankamai aktyvios tobulinant visuomenei teikiamas paslaugas: atlikti tyrimai rodo, kad kiek daugiau nei pusė institucijų nevykdo, o ketvirtadalis – ir neketina artimiausiu metu vykdyti jokių paslaugų vartotojų apklausų apie teikiamų paslaugų kokybę. Kol kas šalyje nenustatyti minimalūs paslaugų kokybės standartai, trūksta visuomenės ir valdžios sutarimo dėl prioritetinių paslaugų ir jų kokybės. Kol nėra atlikta paslaugų, finansuojamų iš valstybės ir savivaldybių biudžetų, inventorizacija, nenustatytas jų kiekis ir tikslingumas, sudėtinga priimti sprendimus dėl sisteminio atitinkamų paslaugų teikimo tobulinimo, o kadangi nėra nustatyti visi esami ir galimi paslaugų teikėjai, visuomenei tampa sudėtinga pasirinkti iš jų priimtinausią. Kol kas paslaugos teikiamos neatsižvelgiant į tai, kur ir kaip visuomenei būtų patogiau jas gauti, taip eikvojami tiek viešojo valdymo institucijų, tiek paslaugų vartotojų laiko ir materialiniai ištekliai. Viešojo valdymo institucijoms skiriant nepakankamą dėmesį paslaugų kokybės ir asmenų aptarnavimo viešojo valdymo institucijose gerinimo iniciatyvoms, visuomenės pasitenkinimo paslaugų kokybe tyrimams, sudėtinga patenkinti besikeičiančius visuomenės poreikius.

Atsižvelgiant į tai, turi būti įgyvendinta:

5.3.1 uždavinys. Gerinti paslaugų kokybę taikant subsidarumo principą ir kuo aktyviau į tai įtraukiant visuomenę

Kad ribotais finansiniais ištekliais būtų teikiamos kokybiškos paslaugos, pirmiausia būtina nustatyti optimalią teikiamų paslaugų apimtį, įvertinti teikiamų paslaugų tikslingumą. Siekiant visuomenės poreikius atitinkančios paslaugų kokybės, tiek valstybės, tiek savivaldybių lygiu turi būti užtikrinamas nuolatinis paslaugų kokybės vertinimas, vertinami paslaugų vartotojų pasitenkinimo teikiamomis paslaugomis rodikliai, tiriami kintantys paslaugų vartotojų poreikiai ir lūkesčiai. Taip pat turi būti tobulinami paslaugų teikimo režimai ir jais remiantis nustatomi minimalūs paslaugų kokybės standartai. Be to, viešojo valdymo institucijos turi sudaryti palankias sąlygas pačiai visuomenei įsitraukti į paslaugų kūrimo, tobulinimo ir teikimo procesus, taip pat ieškoti bendrų susitarimų su visuomene dėl jai teikiamų paslaugų kokybės.

Igyvendinant šį uždavinį siekiama sudaryti sąlygas laisvai paslaugų teikėjų konkurencijai, kad paslaugų vartotojai galėtų gauti priimtinausias pagal kainos ir kokybės santykį paslaugas.

Numatomos šios pagrindinės 5.3.1 uždavinio įgyvendinimo kryptys:

- 5.3.1.1. nustatyti viešųjų paslaugų kokybės standartus ir optimizuoti teikiamų paslaugų apimtį;
- 5.3.1.2. užtikrinti nuolatinę paslaugų kokybės stebėseną ir vertinimą;
- 5.3.1.3. sudaryti vienodas konkurencijos sąlygas visiems galimiems paslaugų teikėjams.

Ir iki 2020 metų pasiektas rodiklis:

Kriterijus: Savivaldybių administruojamų viešųjų paslaugų, į kurių teikimą įtrauktos bendruomenės, nevyriausybinių organizacijos ar privatus sektorius, dalis; **Matavimo vienetas (rodiklis):** 15%; **Duomenų šaltinis:** savivaldybių teikiami duomenys.

Rengiant naują Nacionalinės pažangos programą 2021 – 2030 metų laikotarpiui yra būtina atsižvelgti į šias išvadas ir rekomendacijas bei numatyti dar ambicingesnius tikslus šiems rodikliams pasiekti.

Forumo dalyviai rekomenduoja, jog viešųjų paslaugų perdavimo procentinė išraiška iki 2030 m. galėtų būti net 50%

Pagal Viešojo administravimo įstatymą, **viešojo paslauga** – tai valstybės ar savivaldybių kontroliuojamų juridinių asmenų veikla teikiant asmenims socialines, švietimo, mokslo, kultūros, sporto ir kitas įstatymų numatytas paslaugas. Įstatymų nustatytais atvejais ir tvarka viešąsias paslaugas gali teikti ir kiti asmenys (LR viešojo administravimo įstatymas, 2 str., 18 p.)

Dėl to forumo metu buvo iškeltas tikslas – aptarti esamą situaciją ir užtikrinti, jog savivaldybėse kuo daugiau viešųjų paslaugų būtų perduota NVO sektoriui, naudojantis tokiais instrumentais kaip:

- Projektinis finansavimas (arba “krepšeliai”, kaip pvz. NVŠ, sportas)
- Viešieji pirkimai, ypatingai taikant Rezervuotų sutarčių institutą
- NT panaudai ar lengvatinė nuoma švietimo, kultūros, sporto, socialinėms NVO

Galimi NVO teikiamų viešųjų paslaugų finansavimo šaltiniai: savivaldybėms didinant finansavimą NVO konkurso būdu, mažinti biudžetinių įstaigų veiklos mastą tose srityse, kur NVO gali tą patį padaryti su tais pačiais resursais, savarankiškai pritraukiant ir kitus šaltinius (kiti fondai, programos, inovacijų taikymas ir pan.), taip pat įtraukiant gyventojus į paslaugų teikimą, prie jų prisidedant savanoriška veikla.

Nacionalinio NVO forumo metu aptarta, kaip ir kokias paslaugas būtų galima perduoti NVO sektoriui. Analizuojamos viešosios politikos sritys:

- **Kultūra.** Kultūros centrai, bibliotekos, muziejai ir jų filialai ir kt.
- **Švietimas.** Ikimokyklinis, formalusis, profesinis, neformalusis (NVŠ) ir kt.
- **Sportas.** Visos sporto šakos: profesionalus ir mėgėjiškas sportas ir kt.
- **Socialinės paslaugos.** Slauga, globa, vaikų dienos centrai ir kt.

Bendrieji savivaldybių skaičiai:

- **Gyventojų skaičius** (2019 m., FM): 3.078.226 (0-6 m.: 181.915; 7-17 m.: 317.216; 62+: 664.919; liķę: 1.914.176)
- **Savivaldybių skaičius:** 60
- **Savivaldybių bendras biudžetas:** apie 2,7 mlrd. EUR, iš jų savarankiškoms funkcijoms apie 90%, įskaitant didžiąją dalį moksleivio krepšelio (apie 700 mln. EUR), socialinėms paslaugoms ir kt. dotacijų
- Savivaldybių biudžeto dalis viešosioms paslaugoms teikti: 50-60% nuo viso biudžeto (apie 1,4 mlrd.)

KULTŪRA. SKAIČIAI. REKOMENDACIJOS

- 2016 m. iš valstybės ir savivaldybių biudžeto kultūros paslaugoms skirta 268,6 mln. EUR
- 2016 m. kultūros srityje dirbo 21,9 tūkst. asmenų, arba 1,6 proc. visų dirbančių asmenų
- 2018 m. Kultūros ministerijos asignavimai siekia 243 mln. EUR (apie 50 BĮ/VŠĮ);
- 2018 m. Savivaldybės skiria apie 117 mln. EUR kultūros įstaigoms (apie 350 BĮ/VŠĮ)

Statistikos departamento, Finansų, Kultūros ministerijų, savivaldybių duomenys

Lietuvoje kultūros sektoriuje veikia 10 tūkst. įmonių ir organizacijų, t.y. 5,5 proc. visų Lietuvos įmonių (Latvijoje 4 proc., Estijoje 4,6 proc.), kurių metinė apyvarta sudaro vos 1 proc. visos Lietuvos ekonomikos (Latvijoje 1,1 proc., Estijoje 1,2 proc.), tačiau sukuria 1,8 proc. visos ekonomikos pridėtinės vertės (Latvijoje 1,8 proc., Estijoje 2,1 proc.), t.y. kultūros sektorius sudaro reikšmingą Lietuvos ekonomikos dalį, o sektoriaus kuriama pridėtinė vertė yra dvigubai didesnė nei vidutinė visų Lietuvos ūkių kuriama pridėtinė vertė.

Kultūros funkcijoms įgyvendinti skirtų viešųjų išlaidų kultūros paslaugoms dalis, lyginant ją su BVP 2016 metais pasiekė prieš ekonominę krizę buvusį lygį. 2016 metais centrinė valdžia kultūros funkcijoms skyrė 0,4 proc. BVP, o savivalda 0,3 proc. BVP (viso 0,7 proc. BVP). Pagal šiuos rodiklius Lietuva ženkliai atsilieka nuo Latvijos (0,5 proc. ir 0,5 proc. nuo BVP) ir Estijos (0,6 proc. ir 0,5 proc. nuo BVP). Statistikos Departamento duomenimis 2017 metais kultūros sektoriaus dirbančiųjų dalis buvo 1,71 proc. tarp visų dirbančiųjų arba apie 20 000 Lietuvos gyventojų, iš jų 13 000 dirba Kultūros ministerijos, kitų ministerijų bei savivaldybių pavaldumo įstaigose. Tai reiškia, kad daugiau kaip trečdalis kultūros darbuotojų dirba nevyriausybiname ir privačiame sektoriuje.

- Kultūros įstaigos pagal [Statistikos departamento 2016 duomenis](#):

○ Bibliotekos:

Mažvydo	Aklųjų	Apskričių	Savivaldybių su filialais	Muziejų, kultūros įstaigų	Specialiosios (technikos, Žemės ūkio, kt.)	Švietimo įstaigų*	2016/2017 duomenys	Iš viso
1	1	5	1.257	16	35	1.111	Istaigų skaičius	1.315 + 1.111
11.000	4.000	70.000	561.000	1.000	20.000	N/D	Registruoti lankytojai	667.000
346	41	392	2.471	14	121	2.096	Darbuotojai	3.385 + 2.096

* Mokyklos (1151, jose bibliotekų: 1033); Profesinės (74, jose bibliotekų: 68); Kolegijos (22, jose bibliotekų: 22); universitetai (21; jose bibliotekų 18)

○ Kultūros centrai:

Kultūros centrai, filialai, kt.	Meno mėgėjų kolektyvai	Dalyviai (kolektyvuose)	Koncertai, renginiai
639*	3.863	53.106	51.737

* Be filialų kultūros centrų Lietuvoje yra 141, bent tiek vienija kultūros centrų asociacija

* savivaldybių kultūros centrų išlaikymui skiriama 51.612.790 EUR (2017 m.), iš jų:

3.043.727 EUR (uždirtbos lėšos); 3.403.573 EUR (projektinis finansavimas); 731.223 EUR (parama); 322.741 EUR (NVŠ krepšelis)

○ Muziejai:

Muziejai, filialai	Muziejų darbuotojai	Lankytojų skaičius
103*	3.288 iš jų 1.219 muziejinių, restauratorių, ekskursijų vadovų, likę apie 2 tūkstančiai – pagalbinis, administracinis personalas	3.981.100 Didžioji dalis jų: Jūrų, LDK-VR, NDM, Trakų, kt. nacionalinių muziejų lankytojai

* 4 nacionaliniai; 15 respublikiniai; 54 savivaldybių; 22 žinybinių 8 nevyriausybiniai

* savivaldybių muziejų išlaikymui skiriama 13.504.500 EUR (2016 m. duomenys)

○ **Kino teatrai:**

Kinoteatrai	Seansų skaičius	Žiūrovų skaičius	Gauta pajamų	Filmų skaičius	Iš jų lietuviški
28*	112.000	3.790.800	18.101.800 EUR	291	58

* 83 salės; jose bendrai vienu metu talpina 19 tkst. vietų. Visi kinoteatrai – privatūs (išimtis Alytus, kt?)

○ **Teatrai:**

Teatrai	Spektaklių skaičius	Žiūrovų skaičius	Gauta pajamų	Filmų skaičius	Iš jų lietuviški
37, iš jų 24 NVO	6.167, iš jų 2.806 NVO	1.278.700, iš jų 525.700 NVO	12.500.000 EUR, iš jų 5.700.000 EUR NVO	291	58

13 teatrų yra valstybiniai (Kultūros ministerijos), jų išlaikymui skiriama 54 mln. (2017 m.)

● **Kiti kultūros srities finansavimo šaltiniai:**

- Verslo įmonių parama per 2017 m. (11,5 mln. EUR arba 9% visos skiriamos paramos)

Nevyriausybines organizacijas palaiko [Kultūros ministerijos parengtas Kultūros politikos kryptių gaires iki 2030 metų](#), pagal kurias akcentuojama ir numatoma, jog *(ištraukos iš gairių)*:

- *Lietuvoje iki 2010 m. buvo siekiama išlaikyti valstybės vadovaujantį vaidmenį šalies kultūriname gyvenime (plėtėsi nacionalinių bei valstybės biudžetines kultūros įstaigų tinklas). Taip pat pastarąjį dešimtmetį Lietuvos kultūros politikoje buvo dedamos pastangos apibrėžti aiškius prioritetus ir valstybės vaidmenį juos įgyvendinant pereinant nuo kultūros ir meno įstaigų patronavimu grįsto požiūrio prie kultūrinių ir kūrybinių industrijų raidos skatinimo, o pasibaigus finansinio ekonominio sunkmečio laikotarpiui vis labiau akcentuojant auditorijos įsitraukimu ir aktyviu dalyvavimu grįstą kultūros politiką.*
- *Siekiant įgalinti kultūros sektorių reikšmingai prisidėti prie kitų valstybės politikos sričių efektyvumo, būtina suteikti daugiau atsakomybės ir galimybių pačiam sektoriui valdyti savo priemonių turinį ir biudžetą, nes esamas TVP instrumentas iliustruoja tik formalų ir tik fragmentiškai su kultūros tikslais susijusių priemonių koordinavimą, neturint galimybių valdyti priemonių turinį, kokybę ir poveikį.*
- *Kultūros ministerijos pavaldumo įstaigos šiuo metu vykdo joms nebūdingas funkcijas (turto valdymas, rekvizito gamyba ir atnaujinimas, investicinių projektų rengimas ir vykdymo priežiūra ir kt.), kurioms reikalingos specifinės žinios, patirtis, o laiko sąnaudos šioms funkcijoms trukdo tiek įstaigų vadovams, tiek darbuotojams susitelkti ties kūrybinėmis veiklomis, rinkodaros, tarptautiškumo sklaidos funkcijomis.*
- *Valstybės biudžeto planavimo procese nėra galimybės inicijuoti naujas programas, kuriomis būtų gyvendinami kultūros politikos prioritetai, o iš valstybės biudžeto išlaikomos įstaigos būtų kokybiškai įgalintos kurti naują produktą. Taip pat nėra priemonių, turinčių ženklią įtaką kultūros paslaugų kokybei ir prieinamumui regionuose, svarios paskatų sistemos nevyriausybinių sektoriaus organizacijoms.*
- *Savivaldybės nėra linkusios didinti kultūrai skiriamos savo biudžeto dalies, miestuose, kur veikia ministerijos pavaldumo įstaigos, be to paraleliai yra išlaikomos savivaldybių įstaigos ir kolektyvai, nors jų lankytojas/auditorija iš esmės nesiskiria. Tokia sistema neskatina konkurencijos, nepadedą sutelkti lėšų kūrybiniam projektams, veiklos kokybei gerinti, reaguojant į vietos gyventojų kultūrinius poreikius, bei juos ugdant.*
- *Kultūros ir meno įstaigos nėra pilnai motyvuotos jaunas specialistus integruoti į įstaigos veiklą. Iš kitos pusės, valstybei finansuojant išimtinai tik savo pavaldumo įstaigas nevyriausybiniame ir privačiame sektoriuje dirbantys kultūros ir kūrybiniai darbuotojai patiria tam tikrą diskriminavimą, sukuriama įtampa tarp sektoriaus dirbančiųjų.*

- *Per nepriklausomybės laikotarpį ministerijai pavaldžių kultūros ir meno įstaigų tinklas iš esmės nebuvo pertvarkomas, nepaisant paties kultūros sektoriaus raidos, šalies demografinių pokyčių, kultūros įstaigų gausėjimo nevyriausybiniam sektoriuje. Tokio įstaigų tinklo veiklos efektyvumo negalima užtikrinti vien tik stengiantis gerinti atskirų įstaigų veiklos efektyvumą, kai bazinis finansavimas daugelį metų kinta nereikšmingai daugiau reaguojant į bendras ekonomines tendencijas, o ne į srities viešųjų paslaugų teikimo poreikius.*
- *Nors dirbančių kultūros sektoriuje dalis nesiskiria nuo Europos Sąjungos vidurkio, jų struktūra skiriasi ženkliai. Lietuvos muziejų ir bibliotekų sektoriuje dirbančiųjų dalis yra didesnė nei kitose Europos šalyse, tuo tarpu laisvų kūrybinių profesijų dirbančiųjų yra mažiau. Sektoriuje dirbančių vyrų ir moterų dalių disbalansas vienas didžiausių Europos Sąjungoje.*
- *Nevyriausybiniam ir privačiam sektoriuje dirba apie 7000 kultūros darbuotojų. Pastebėtina, kad dalis nevyriausybiniam sektoriuje teikiamų paslaugų bei kūrybinės produkcijos atliepia kultūros politikos prioritetus ir valstybės interesus kultūrinių kompetencijų vystymo srityje, skatina dalyvavimą kultūroje, siūlo paslaugas pritaikytas įvairioms auditorijoms, pavyzdžiui vaikams ir jaunimui, o taip pat vykdo tarptautiškumo veiklas, garsina Lietuvos vardą užsienyje. Tačiau valstybė iš esmės netaiko jokių priemonių šio sektoriaus įstaigų veiklai finansuoti atsižvelgiant į valstybei svarbių funkcijų vykdymą.*
- *Valstybė turi siekti mažinti įtampas tarp biudžetinio ir nevyriausybinių sektoriaus kultūros darbuotojų, pripažįstant, kad nevyriausybiniis sektorius sukuria socialinę ekonominę naudą ir prisideda prie valstybei svarbių veiklų įgyvendinimo. Todėl reikalinga etapiškai formuoti paskatų mechanizmą atvirą nevyriausybinių sektoriaus organizacijų dalinių išlaidų kompensavimui, sveikos konkurencijos skatinimui bei profesionalumo vystymui.*
- *Muziejai nėra tik laisvalaikio praleidimo vietos, jie yra mokymosi ir dalyvavimo kultūroje vietos. Muziejams labai svarbu bendradarbiauti ne tik su įprastomis tikslinėmis auditorijomis, bet ir su vietos bendruomenėmis, pažinti ir atliepti jų lūkesčius, tokiu būdu prisidedant prie visuomenės švietimo ir socialinės integracijos.*
- *Kiek labiau matomą ir aiškiau išreikštą indėlį Lietuvoje kultūra sudaro ne produktų gamybos, bet paslaugų, ypač turizmo srityje. Kultūros turinys, kultūros paveldo vertingosios savybės sudaro didžiąją ir esminę kiekvieno pasakojimo apie lankytinus objektus dalį ir yra viena pagrindinių priežasčių keliauti. Kultūros poveikis ekonominiam konkurencingumui pasireiškia ir netiesiogiai. Netiesioginės kultūros operatorių kuriamos ekonomikos vertės Lietuvoje nėra tinkamai analizuojamos bei apskaičiuojamos. Didžioji dalis pastangų vertinant kultūros operatorių kuriamą ekonominę vertę buvo sutelktos į jų veiklos administravimo efektyvumą bei pajamų didinimą. Efektyvus kultūros įstaigų valdymas yra aktualus nuolatos. Tuo tarpu didžioji dauguma kultūros sektoriuje veikiančių dalyvių yra pelno nesiekiančios viešąsias funkcijas įgyvendinančios organizacijos, todėl vertinant jų veiklos rezultatus, taip pat ir kuriamą ekonominę vertę, turi būti tinkamai atsižvelgiama į visas jų įgyvendinamas viešąsias funkcijas bei jų sukuriamas naudas.*
- *Vietoje veikiantys patrauklūs kultūros židiniai, kultūros paveldo objektų įveiklinimas sudaro sąlygas smulkių verslų plėtrai. Tokių kultūriškai aktyvių židinių plėtojimas turėtų būti pasitelkiamas miesto erdvių atnaujinimui. Su paveldo išsaugojimu susijusios bendruomenių iniciatyvos taip pat skatina vietos gyventojų kultūrinį verslumą, įsitraukimą į platesnės apimties kultūros rinkodaros veiklas.*
- *Kūrybinė vietokūra – vietos bendruomenių įgalinimas naudoti kultūros turinį ir resursus vietos, regiono identiteto sukūrimui ir stiprinimui, didinant regiono patrauklumą vietos gyventojams ir turistams. Šis metodas skatina bendruomenių dialogą su vietos valdžia, siekiant kurti paslaugas arčiausiai žmonių.*

- *Kultūrinio verslumo (bendruomeniškumo) skatinimas., vietos lyderių ugdymas ir įgalinimas per kultūrinės vietos iniciatyvas. Vietos bendruomenių kultūrinių iniciatyvų skatinimas auginant jų lyderystę ir socialinę atsakomybę. „Kultūros agentų“ pagalba regionuose įgalinant vietos bendruomenes naudotis kultūros ištekliais socialiniams, regioniniams sprendimams.*

Todėl žemiau teikiame siūlymus tiek šių gairių įgyvendinimui, tiek ir kryptingesnės kultūros puoselėjimui, ypatingai savivaldybėse ir miesteliuose:

- **Optimizuoti bibliotekų tinklą savivaldybėse**, griežtą knygų fondo registravimą reglamentuojant tik centrinėse bibliotekose, o filialų veiklą perduoti vietos bendruomeninėms ar kitoms nevyriausybinėms organizacijoms, jose nereguliuojant knygų fondo registro (vietos gyventojams turi būti sudaromos sąlygos organizuoti knygų mainų iniciatyvas, iš namų atnešant savo knygas), o pačioje bibliotekoje užtikrinant daugiafunkcinio centro – bendruomenės namų aplinką, kur būtų galima ir skaityti knygas, ir naudotis IT priemonėmis, ir vaikams po mokyklos praleisti laiką iki vakaro. Visas tokio centro organizacinis darbas turi būti koordinuojamas pačios bendruomenės narių, o finansuojamas savivaldybės lėšomis bei kitomis organizacijos generuojamomis pajamomis.
- **Optimizuoti kultūros centrų tinklą savivaldybėse**, visus kultūros centrų filialus perduodant vietos bendruomeninėms ar kitoms nevyriausybinėms organizacijoms, kur darbo organizavimas vyktų panašiai kaip ir bibliotekų filialuose. Taip pat kultūros centruose vietos kolektyvai ar atvykę turėtų teisę repetuoti bei rengti ir organizuoti koncertus. Centrinį kultūros centrų darbo organizavimą siūloma perduoti administratoriams panaudos ar koncesijos būdu. Tokia išvada daroma dėl to, jog kultūros centruose, peržiūrėjus įvairius veiklos planus matyti, jog “propaguoti profesionalųjį meną” KC supranta tik kaip išvykas į kitų miestų spektaklius ar džiaz vakaronių, kalėdinių švenčių surengimu ir šiai sričiai skiriama nuo 600 iki 1,300 EUR per metus. Didžioji dalis lėšų skiriama administracijos personalui ir pastato išlaikymui, o tiesioginei kultūrinei veiklai skiriama vos iki 10%.
- **Optimizuoti ir efektyvinti vietinės reikšmės muziejų tinklą**, dalį jų veiklos perduodant į NVO ar privačiam sektoriui, siekiant įgalinti muziejuose plėtoti ne tik eksponatų apžiūros veiklą, bet ir organizuoti ugdymo – kūrybinių dirbtuvių veiklas. Tokias veiklas tiek miestuose, tiek ir miesteliuose ar kaimiškose vietovėse galėtų organizuoti pačios bendruomenės ar specializuotos NVO. Tam tik reikia “atpalaiduoti” savivaldybės biudžeto eilutes ir konkurso būdu finansuoti tuos ilgalaikius kultūros projektus, kurie sukuria pridėtinę vertę ir užtikrina efektyvią bei įvairiapusę kultūrinės veiklos plėtrą.
- **Stiprinti regioninių kultūros tarybų veiklą** siekiant, kad kuo daugiau kultūros renginių ir projektų būtų finansuojama konkurso būdu, o ne vis dar teikiamos per biudžetines įstaigas.

Šiuo metu preliminariai skaičiuojama, jog savivaldybėse kultūrai, kaip viešosios politikos sričiai, paslaugų dalis nevyriausybinėms organizacijoms “perduota” vos 2%, arba apie 2 mln. EUR.

Todėl siūloma bent 50% kultūros srities paslaugų dalį iki 2030 metų perduoti kitiems paslaugų teikėjams – bendruomeninėms ar kitoms nevyriausybinėms organizacijoms.

ŠVIETIMAS. SKAIČIAI. REKOMENDACIJOS

2017 m. pabaigos duomenimis:

- Lietuvoje yra apie 45 tūkstančiai mokytojų (iki/prieš-mokyklinio ugdymo mokytojų 11,4 tkst.; bendrojo ugdymo mokytojų 26,6 tkst.; pagalbos mokiniui specialistų 3,1 tkst.; administracijos – 4 tkst.);
- Lietuvoje yra apie 470 tūkstančiai vaikų, iš jų 130 tkst. darželinukų; 340 moksleivių;
- Lietuvoje yra 1864 švietimo įstaigų, iš jų 738 darželiai; 1126 mokyklos;
- Švietimo NVO: 198, iš jų 138 darželiai (ugdoma 6% vaikų) ir 60 mokyklų (ugdoma 4% vaikų)
- Moksleivio krepšelio (MK – formaliam ugdymui) dydis vienam vaikui – 1.099,00 EUR/mėn.
- Visa “švietimo kaina” Lietuvoje: apie 2 mlrd. EUR, iš jos savivaldybėse švietimo įstaigoms –1,2 mlrd. EUR; universitetų išlaikymui/tyrimams – 400 mln.; profesinių mokyklų išlaikymui – 100 mln.
- Neformaliojo vaikų švietimo įstaigų – 323, nors 2014 m. buvo tik 253
- Formalųjį švietimą papildančio ugdymo įstaigų – 59, 2014 m. buvo 58
- NVŠ ir FŠPU bendras biudžetas metams sudaro apie 55 mln. (2017 m.); apie 60 mln. (2018 m.), bendras skaičius – apie 160 įstaigų, neįskaitant sporto mokyklų ir daugiaviečių centrų
- NVŠ krepšelio (15 EUR/mėn.) – 11 mln. EUR, kurių pusė perskirstom toms pačioms biudžetinėms įstaigoms, kita dalis lėšų – laisviems mokytojams, NVO ir UAB’ams
- Kiti švietimo srities finansavimo šaltiniai:
 - Verslo įmonių parama per 2017 m. (13 mln. EUR arba 10% visos skiriamos paramos)

Todėl žemiau teikiame siūlymus tiek šių gairių įgyvendinimui, tiek ir kryptingesnės kultūros puoselėjimui, ypatingai savivaldybėse ir miesteliuose:

- Atsižvelgiant į tai, jog tiek darželių (iki/prieš-mokyklinio ugdymo), tiek ir bendrojo ugdymo nevalstybinių įstaigų (NVO) skaičius kasmet vis auga – būtina skatinti gyventojus prisiimti atsakomybę ir įsipareigojimą prieš savo ir kitų vaikų ugdymą bei patiems inicijuoti tokių ugdymo įstaigų steigimą. Ta būtina sudaryti sąlygas jų veiklos plėtrai – mokinio krepšelio skyrimas, dalies aplinkos lėšų veiklos išlaidoms skyrimas. Šiuo metu tokios švietimo NVO, nors ir turi palyginti aukštesnius pasiekimo rodiklius, tačiau gaudami tik MK dalį, kitą dalį turi susirinkti patys ir dažniausiai, iš tėvų. NVO švietimo paslaugų teikėjams turėtų būti skiriamos patalpos panaudai ar bent jau lengvatinėmis sąlygomis;
- Būtina supaprastinti ugdymo turinį mokyklose, atsižvelgiant į Geros mokyklos koncepciją, atsisakyti bendrajam ugdymui nebūdingų pamokų (pilietinis ugdymas, darbai, menų užsiėmimai) tokius ugdymo turinius perkeliant už mokyklos ribų arba samdant tokios srities profesionalus iš išorės.
- Būtina įvertinti, ar švietimo paslaugas, gaunant MK, gali teikti bet kokie juridiniai asmenys, ar tokia veikla, gaunant valstybės lėšas gali užsiimti tik ne pelno siekiantys juridiniai asmenys, taip siekiant išvengti specialios verslo nišos plėtojimo iš privalomo ir Konstitucijoje įtvirtinto privalomo mokymo.
- Reikalinga peržiūrėti neformalaus vaikų švietimo (NVŠ) procesą, eliminuojant biudžetinių įstaigų dalyvavimą šioje sistemoje, o tokią galimybę paliekant tik NVO bei laisviems mokytojams.

Šiuo metu preliminariai skaičiuojama, jog savivaldybėse švietimui, kaip viešosios politikos sričiai, paslaugų dalis nevyriausybinėms organizacijoms “perduota” vos 0,5% (apie 4,8 mln. EUR)

Todėl siūloma bent 30% švietimo srities paslaugų dalį iki 2030 metų perduoti kitiems paslaugų teikėjams –nevyriausybinėms organizacijoms.

SPORTAS. SKAIČIAI. REKOMENDACIJOS

- Sportas, kaip viešosios politikos sritis iki 2009 m. buvo Vyriausybės pavaldume, nuo 2009 m. perduota VRM pavaldumui, o nuo 2019 m. perduota į Švietimo ir mokslo ministeriją, kuri nuo 2019 m. keičia pavadinimą į Švietimo, mokslo ir sporto ministeriją;
- Statistikos departamento duomenimis sportui 2016 m. buvo skirta 66 mln. EUR;
- Savivaldybėse iki 2018 m. veikė 84 sporto centrai/mokyklos, kurių metinis biudžetas: 43 mln., iš kurių apie 6 mln. EUR konkurso būdu perskirstyta sporto NVO (12%);
- Kiti galimi sporto finansavimo šaltiniai:
 - OLIFĖJA – apie 8 mln. kasmet iš TELELOTO metinės apyvartos;
 - Lietuvos Tautinio Olimpino Komiteto – olimpinėms sporto šakoms – 5,4 mln.;
 - Kūno kultūros ir sporto departamentas (35 mln.) ir Kūno kultūros ir sporto rėmimo fondas (6 mln.), tačiau visa tai integruojama į ŠMSM, kuri sporto finansavimo funkciją paveda vykdyti savo pavaldume esančiam Švietimo mainų paramos fondui;
 - Verslo įmonių parama per 2017 m. (37 mln. EUR arba 30% visos skiriamos paramos);

Atsižvelgiant į tai, žemiau teikiame siūlymus sporto sektoriaus puoselėjimui, ypatingai savivaldybėse ir miesteliuose:

- Iki 2030 m., įvertinus visų savivaldybių situaciją ir sporto plėtojimo patirtį, įmanoma pasiekti net 70% sporto paslaugų perdavimo NVO sektoriui;
- Sporto sektoriaus atstovai suvokia, kad uždarius biudžetines sporto įstaigas, pats sporto potencialas niekur nepradings. Sporte matomos ir vertinamos asmenybės, treneriai, vadybininkai ir t.t., todėl tai tik dar labiau paskatintų dalyvaujančius sporto veiklose;
- Biudžetinio sektoriaus palikimas yra tas, kad treneriai turi motyvacinę sistemą, susijusią su treniruojamųjų pasiekimais. Tai kaip ir gerai, bet tuo pačiu visi supranta, kad tarp trenerių yra ir entuziastų, ir “kamščių”. Vadinamieji “kamščiai” nuo iš 6 metų amžiaus vaikų bando padaryti čempionus, todėl pastarieji neišlaikę įtampos greitai palieka tokį sportą, o tada treneris padaro nelankančių sąrašą, kad galėtų toliau gauti atlyginimą. Dėl to biudžetinių sporto įstaigų sistema užsidaro savo vidinėje sistemoje, nesistengiant pritraukti ir išlaikyti sportuojančius;
- Biudžetinės įstaigos gauna lėšas iš savivaldybės, NVŠ (naujiems būreliams) ir tėvų įmokas, tuo tarpu nevyriausybinių organizacijų gali gauti ir NVŠ, ir tėvų įmokas, taip pat galėtų gauti savivaldybės sporto krepšelį, surasti reikalingos paramos bei pasinaudoti savanorių pagalba. Todėl NVO labiau suinteresuotos diversifikuoti savo finansinius šaltinius ir užtikrinti veiklos plėtrą nesilaikant “įsikibus” vien tik savivaldybės skiriamo finansavimo;
- Vertinant nekilnojamo turto ir kito inventoriaus valdymą, savivaldybės galėtų valdyti visą inventorių ir vienodomis sąlygomis sudaryti galimybes visiems jomis naudotis (stadionai, sporto centrai, patalpos, kt.). Taip pat, savivaldybės galėtų naudotis naujais sporto veiklos finansavimo būdais, pvz. įvesti krepšelio sistemas, kaip tai jau daro Klaipėda ir Tauragė, analizuojant kitų savivaldybių patirtis ir taikant geriausius modelius.

Šiuo metu preliminariai skaičiuojama, jog savivaldybėse sportui, kaip viešosios politikos sričiai, paslaugų dalis nevyriausybiniams organizacijoms “perduota” vos 12% (apie 6 mln. EUR)

Todėl siūloma bent 70% sporto srities paslaugų dalį iki 2030 metų perduoti kitiems paslaugų teikėjams –nevyriausybiniams organizacijoms.

SOCIALINĖ APSAUGA. SKAIČIAI. REKOMENDACIJOS

- Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos biudžetas (2018 m.) buvo apie 1,4 mlrd. EUR, iš jų apie 100 mln. – viešosioms paslaugoms teikti, iš kurių 41 mln. konkurso būdu “perduota” NVO (41% nuo viso biudžeto paslaugoms), likusi dalis – slaugos namų ir gestų centrų išlaikymui (apie 58 mln. EUR);
- Socialinių paslaugų teikimas savivaldybėse: apie 200 BĮ/VŠĮ savivaldybėse; 85 mln. EUR;
- Socialinių paslaugų reguliavimas: Socialinių paslaugų katalogas; Bazinių paslaugų šeimai katalogas (nuo 2019 m.), savivaldybių socialinių paslaugų planai bei kiti teisės aktai;
- Didžioji dalis socialinių paslaugų (nestacionarių) nėra griežtai reguliuojama, todėl turėtų ir galėtų būti teikiama išimtinai NVO. Nevyriausybines organizacijas yra „arčiau žmogaus“, išmano įvairių tikslinių grupių poreikius ir specifiką, jas mažiau riboja biurokratiniai įsipareigojimai, todėl gali efektyviau ir operatyviau reaguoti į žmogaus poreikius. Ypač asmenys, patiriantys skurdą ir socialinę atskirtį, susiduriantys su kompleksinėmis problemomis, nėra linkę atvirai kalbėti apie savo sunkumus, todėl NVO, būdamos arčiau žmogaus, geba tikslingai atliepti individualius žmonių poreikius.
- Biudžetinių įstaigų darbuotojai nėra suinteresuoti pritraukti papildomus finansavimo šaltinius savo veiklos gerinimui, kadangi jų veiklą griežtai kontroliuoja savivaldybių tarybų ir administracijos sprendimai, įskaitant ir nekonkurencingų atlyginimų nustatymo dydžius;
- Kiti socialinės srities finansavimo šaltiniai:
 - Verslo įmonių parama per 2017 m. (22 mln. EUR arba 17% visos skiriamos paramos)

Atsižvelgiant į tai, žemiau teikiame siūlymus socialinių paslaugų sektoriaus puoselėjimui, ypatingai savivaldybėse ir miesteliuose:

- Būtina kartu su SADM ir NVO peržiūrėti teisės aktus, kurie leistų sužinoti ir įvertinti socialinių paslaugų poreikį savivaldybėse, Socialinių paslaugų aprašuose daugiau dėmesio skirti realiam paslaugų poreikių, o ne vien tik pažeidžiamų grupių įvardinimui. Ir pasitvirtinti juos iš anksčiau, kadangi dabar socialinių paslaugų aprašas niekaip nekoreliuoja su savivaldybių biudžetu ir planais.
- Būtina socialinių paslaugų teikimą planuoti, organizuoti ir vykdyti naudojant kiekybines ir kokybines viešųjų paslaugų teikimo analizes tiek ex-ante, tiek ir ex-post.
- Savivaldybių praktika, bendradarbiaujant su nevyriausybėmis organizacijomis yra labai skirtinga, todėl būtina keistis gerąja patirtimi tarp savivaldybių. Kai kuriose savivaldybėse paslaugų, perduodamų NVO yra ženkliai daugiau, o su perdavimu padidėja paslaugų įvairovė pavyzdžiui Kaune atsirado daug psichoterapinių paslaugų gyventojams ir jos pirmąkart tapo labiau prieinamos gyventojams.
- Būtina įvertinti ir išvengti tokių grėsmių, kuomet savivaldybės, perduodamos socialines paslaugas į šią sritį turės verslų požiūrį ir bus siekiama gauti didesnę ar tą pačią (buvusią) kokybę tik už mažesnę kainą. Savivaldybėse jau šiuo metu neproporcingai sugriežtėjo NVO teikiamų paslaugų administracinė priežiūra ir galima tendencija, kad su paslaugomis bus perduota ir didelė administracinė našta NVO, dėl ko gresia mažesnis organizacijų veiklos lankstumas, kurį dabar turi NVO. Ypatingai tai liečia mažas organizacijas. Forumo dalyviai ragina savivaldybes daugiau dėmesio skirti teikiamų paslaugų kokybės vertinimui, o ne tiek koncentruotis į vidinius organizacijų valdymo procesus.
- Būtina pereiti nuo fragmentuotos projektinio finansavimo veiklos prie ilgalaikių projektų finansavimo, arba taikant Rezervuotų sutarčių institutą ir paslaugas perkant Viešųjų pirkimų įstatymo procedūra.

- Savivaldybėms rekomenduojama išanalizuoti VŠĮ “Versli Lietuva” prie LR ūkio ministerijos parengtas rekomendacijas dėl socialinių paslaugų perdavimo NVO modelių savivaldybėse.

Šiuo metu preliminariai skaičiuojama, jog savivaldybėse socialinei apsaugai, kaip viešosios politikos paslaugų sričiai, dalis nevyriausybinėms organizacijoms “perduota” vos 5% (apie 5 mln. EUR)

Todėl siūloma bent 70% socialinių paslaugų teikimo srityje dalį iki 2030 metų perduoti kitiems paslaugų teikėjams – nevyriausybinėms organizacijoms.